

BIBLIOTHECA
UNIV. JAGELL.
CRACOVENSIS

39031

Mag. St. Dr.

P

Teologia
6823,

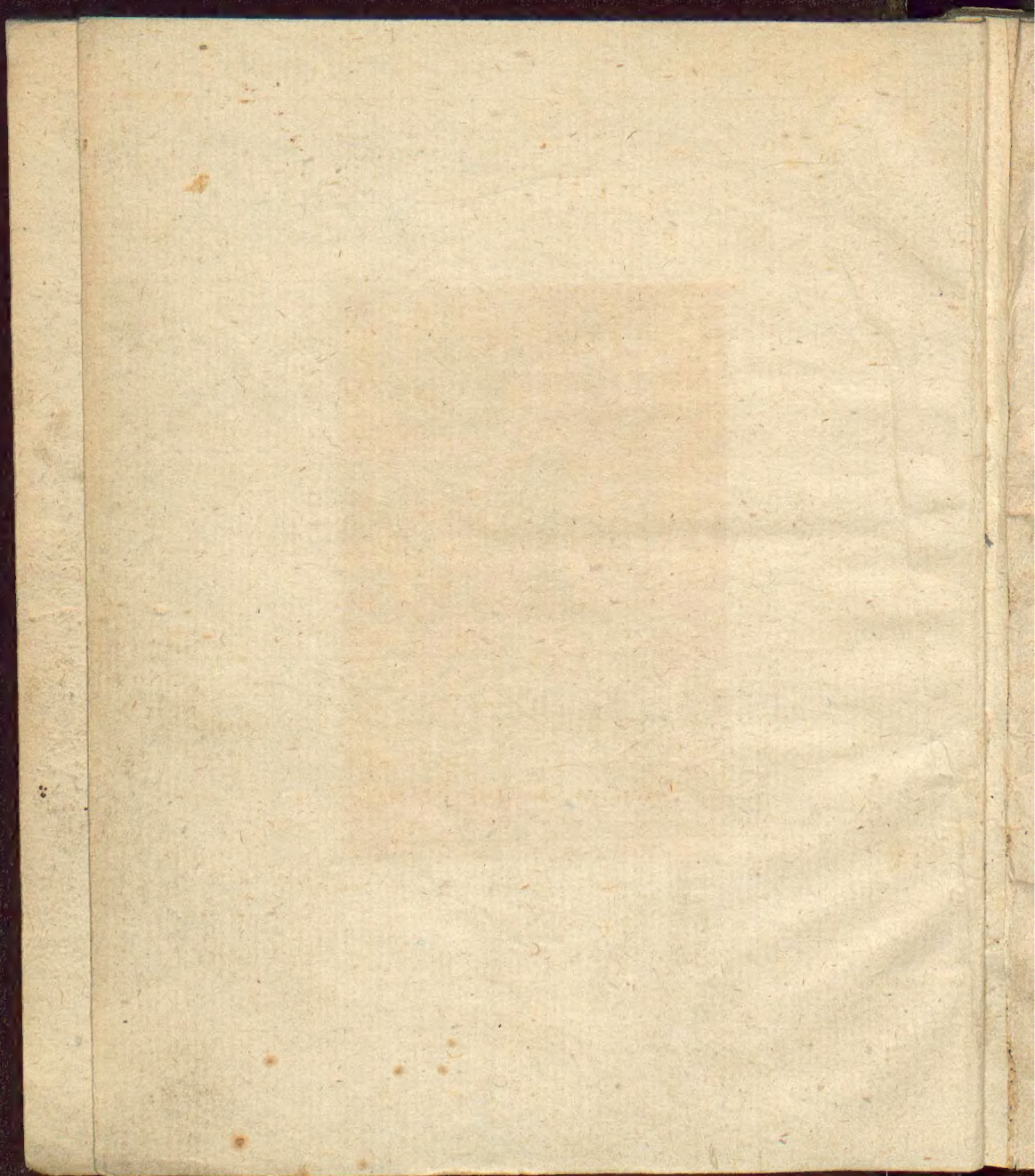

1883. a. 128.

Arrowat Fziel

FOREMNA ZGODA

Albo rączęy

***

ISTNA WRZAWA

Miedzy tymi, ktorzy sie tych nąszych czasow
Ewángelikami niewinnie nązywają:

Jako

Lutherani, Zwingliani, Kálwinistowie.

*Ná stych Zgodzie Ewángelickiey przesiádkiegoś Janá Tymieckiego,
z Tyńcá/ zmysloného y obludného obludnie nápisánéy/
y do druku podánéy.*

*Zámýka w sobie dziewieć Gron swiádków rozmaitych tychże sá-
mych Ewángelików, Ministrow, Herstów, Káynodziey, Doktorów,
Wodgów przednieyszych z ichże písm własnych: z Lácińského y z Nie-
mieckiego ięzyká ná náš Polski wiernie przetłumáczonych.*

Z przydatkiem Obroku pewného po káżdym Gronie z osobná.

Przez

IANA Z PRUS GOLUBSKIEGO.

egli: Gaopara Sawickiego.

*Cor Egypti tabescet in medio eius. Et cõcurrere faciam Egyptios
aduersus Egyptios: & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir con-
tra amicum suum, Ciuitas aduersus ciuitatem, Regnum aduersus Re-
gnum: & dirumpetur Spiritus Egypti in visceribus eius, & consili-
um eius præcipitabo. Isai: 19.*

W KRAKOWIE,

W Drukárni Łázárzowéy / Máciéy Jedzcieionczyl:
Roku Pánstkiego/ 1616.

Luther lib: de Vot: Monast:

Mendacia certiùs dignoscere non potes, nisi
quando sibimet ipsis contraria sunt.

Calu: in Respons: ad Cardinal: Sadoletum.

Ecclesia est societas Sanctorum, quæ per totū
orbem diffusa, per omnes ætates dispersa, vna
tantū doctrina CHRISTI, & vno spiritu col-
ligatur: Vnitatem fidei & charitatem fraternam
colit atque obseruat.

39031

1

BIBLIOTHECA UNIV.

JAGIELLOVICZ

Do Czytelniká.

SIEZGODA WIELKA tych, którzy się z Kościołem Kátholickim rozroznili, ácz ieśt wśytkiemu świátu iáwna: iednák náyduią się tácy między nimi, którzy áby téy sromoty swoiéy, ábo nácséy chromoty ochronili, twierdzić to śmieią w rozmaitych rozmowách y pismách swoich, że żadnéy roznice między nimi nie máś: á ieśli się co podczas zdu być tákowégo, przynamniéy wiáry się nie tyka, ále obrzędów tylko iákich, ábo opinii, w rzeczách do wiáry sáméy nic nie należących: y tak to pospolicie wdáwać zwykli, swláczá do ludu pospolitégo, który się wielkim czytániém nie báwi, y niewié co się tam między nimi dzieie. Lecz trudno iuż teraz sámýdláć komu oczy máią, gdyż tak wiele luði wczonych rozmaitych narodów, rozmaitemi ięzykami wytknęło ich w téy mierze świátu: że prędzeyby się sami siebie, niżeli rośterków swoich záprzec musieli: y przetóz téż iuż po więtszéy części o téy máteryéy milczą. Tylko się tu ieścze w nášych kráiącách podczas niektórzy nieukownie, iáko żábki z błotá osynwáią: bąć to z głupstvá y niewiádomości, że y swoich wláśnych Doktorów, máło co ábo nic nie czytáią; bąć téż z vporu y ślepoty wielkiey, która im y śród białadnia ciemności czyni. Ale ázali y ci się obaczą, y vmulkną iáko y drubcy,

A 2

kiedy

Do Czytelnika.

kiedy tu w tych małych książkach, tak wielką y ią-
sną niezgodę swoję wpátrzą zá świádeństwem nie Ká-
tholickich Doktorów żadnych, ále swoichże wła-
snych Mistrzów y Kácér mistrzów przednieyszych, któ-
rych słowá y pisma własné przynowdę. A dla lepszého
porządku y poięcia tych co to czytać będą, dziele to w-
szystko ná dzieńięć Gron Swiádków Ewángelickich
lámych. W piérwszym Gronie przynowdę tych, którzy
iásnie się przyznawáią do tego, że między tymi którzy
się od Kościoła Kátholickiego oddzielili są iáwné nie-
zgody y rozernwania w wierze. W drugim Gronie zá-
tychże Doktorów ich świádeństwem wskazuję, w czym
się niezgadáią miánowicie. W trzecim, co Lutherani
o Kálwinistách y Zwinglianách rozumieią. W czwar-
tym, co Kálwinistowie o Lutheranách dierzą. W
piątym, iáka zgodá między samemi Lutheranámi. W
szóstym, iáka między Kálwinistámi samemi. W sió-
dym, iáko škodliné nienawiści y zasscia między ni-
mi. W ósmym, że to wszystko sami sobie wzajem przy-
znawáią, wskarzájąc się ieden ná drugiego. W dzie-
wiątym y ostatnim dowodę, że przednieyszy ich her-
stowie samiż przeciwnko sobie vczą y pişą. To wszystko
okazawszy krótko, pod rozsqdek káždého báczného
podam, żeby mię z nimi osqdził, iesli słusnie im nie-
zgody około wiáry zádaię, ábo nie. Kto czytać zdro-
nym

Do Czytelniká.

nym okiem będzie, nie wątpię że zdrowého rozřadku
swégo vřyie, y téy trochy práce moiey nie pogáni. Je-
śli pánowie Ewángelicy sarkáć, y závras to sobie po-
czytać będą, niech to wřytko nie nam Kátholikóm,
ále sámym sobie przypisuią, iáko tym którzy sami nam
do tákownych skryptón okázyą wielką dáią: kiedy
nas strosuią, á zá potwarce vdanáiąc, rozmáité swo-
ie písmá wydawáią, (iáko Hármonié, konsensy, Zgo-
dy, etc.) y řwiátu wřytkiemu vdáią, že się pięknie z
sobą w wierze zgadzáią, y nieřłusnie o niezgody obwi-
nieni od nas bywáią. Lecz by ci pánowie w ták iáw-
nych niezgodách swoich milczéć vmieli, á nas nie řczy-
páli: y mybyřmy ich řnádniey zániechynáć mogli, ná
tym sámym přestáiąc, že samiř sobie milczkiem po-
řwých kátách oczy łupią: Ale y niezgadzáią się z sobą,
y o swéy předsię zgodie řpienwáią: iuřby to krucsko-
wi ná iednym přestánáć, ábo obłowu swégo zářzynáć
y ná nim řęby zábánváć, ábo řpienwáć: ále kiedy to y
řpienwáć y řuchláć wraz chce, zánřse ná tym řkoduie.
Więc się gnienwáią ná nas, kiedy się im podczas ozy-
wamy, á tego nie vnařáią, že się nam ich bredni, nie
prawdy, y potwarzy ná kořciól Kátholicki, nie zánřse
mimo się puszczáć goři. Anoby ci hárconnicy zánřse
hárconwáć řčieli, táką kondicyą, řęby się přečínko-
nim ná plácu nikt nie pokázował: z tego nic. Niech

Do Czytelnika.

oni przestaną hárcon swoich, y kontentuią sie domo-
wą woyną swoią, będą y od nas w lepszym pokoiu.
Aliás, niech to zá pewné wiedzą, że im śmieie zaniśe
w oczy weyźrzymy, plácu dostoiemy, sáfru damy, y do-
sádkimy, że sie kurzyć z nich będąie.

GRONO

GRONO PIERWSZE

Swiádkow.

*Sámi Pánowie Ewángelicy wyznawáią to wobec
ná sie iáśnemi słowy, że miedzy nimi nic mále się
nájdúią rozserwánia y rostérki w wierze.*

Aréin Luther. Ták wiele powiáda/ mie-
dzy námi jest religiey/ iáko wiele głow/ y
nie máś tak repégo osła żadnego/ ktorzy
by słow własnéy głowe swoiéy y własnéy
opiniey/ zá nárchmienie Duchá s. nie wda-
wał/ y niechciał mianý byóś za proroka.
Tenże Luther indziéy tegoż potwierdza/
ták piśac: Raz zgwałciwóśy zgode kóścielná/ niezgody áni
miary/ áni kónca nie máją. Za náśégó czasu naprzód odpá-
dli od nas Sakramentarze (to jest Zwingliani y Kálwinis-
towie) potym Nowochrzesciecy/ á oboi ci miedzy sobą nie-
zgodni: y ták to záwždy bywa że sęta sęte rodzi/ á iedná dus-
ga potepia. ié.

Tom : 2.
Germ: Ie-
nen. f. 101.
Epist: ad
Antuerp.

Tom : 5.
c. 5. Gal:
fol : 416.

Philip Melanthon ták piśe y zeznawa iáśnémi słowy: Za-
dwa rzecz/ mowi/ wiecey nie odiają ludzi od Ewángeliey iá-
ko náśá niezgoda.

In Con:
Theol:
part: 1.

Couellus: Żeby tego/ przy/ nie rozumiał żaden/ żeby swary
miedzy námi o iákie lekkie y malé rzeczy były/ użesimy oszdzili
y potepili iedni drugich za hatercyki/ (á ledwie nie zápogány
niewierne) o te rzeczy które z gruntu práwie wywiciáią wiá-
te Chrześciánska.

pag: 249.
In iusta &
temperata
defensione
p. 67. ar. 11.

Iedziéy Dudycz, Piśac z Polski do Theodora Bezzy Ar-
Epist: ad
cymini

Theodorū cyminiſtrá Genewenſkiego / y wſkarżając ſie ná té roſtyrli
 Bezam. Ewángeliſków ſwoich / ták mowi: Co niegdy Żiláryuſ nápis
 ſał o Aryanách / żeby roczną tylko ábo mieſieczną wiáre
 miéwáli / to ſie ſłuſnie o náſzych teraz Ewángeliſkách rzéc
 może. Bo ſámé ich Koſcióły wóyne ſzoba wiódą / z głównes
 mi nienawiſciami y wyklinániém ieden drugiego. Sámifſ
 Theologowie / wſtáwicznie kóry drą ſzoba / wiáre coraz to
 inſzą kuia / co mieſiąc to inákſa. A w kórzymże ártýkule wiáry
 ſgadziá ſie ſzoba / kórzy przeciwko Biſkupowi Rzymſkie
 mu wóyne podnieſli? Gdy od głowy do nog wſytko prze
 bieżyſ / żadnego niemal nátki nie náydzieſ / kóreyſby tudzieſ
 drugi zá niezbożną nie oſadził y nie obwołał. Co dżiſia wie
 rzá / podobno doyſć y zrozumieć możeſ: ále co iútro bedą wie
 rzyc / tego áni ty áni oni ſámi záperwne wiedzieć nie mogą. ác.
 Tegóž temiſz práwie ſłowy poſwiadcza y ſam Beza epift: I.
 ad Dudicium.

In orat: de
 cōfuſ: dog:
 recent: &
 veter.

Georgius Maior. Zárzucáią nam (mowi) Papifſkowie
 zgorſzenia y roſtérki náſe. Muſe to przyznáć / że ſie miédzy
 námi náyduią tákie / kóre ſie oplákáć doſyc nie mogą. Przy
 znawam y to / że niekóre proſte ſercá ták ſie tym potrwóżyły /
 że též wátpią / ieſli ſie prawda y Koſciół Boży prawdziwy / á
 róžny od niewiernych / ieſzcze gđzie náyduie.

In declar.
 cōt: Iliric:
 A. 1570.
 edita.

Theologowie Wittemberſcy z Lipſkimi, též niezgode ſwois
 oplákując: ták piſá: Do tego iúž przyſło / że teraz nie tylko
 Koſciół z Koſciólem / ále áni páſterz z páſtérzem y z dyáktem
 ábo Submiſtrem ſwoim / áni goſpodarz z goſpodarzem /
 áni ſáſiad z ſáſiádem zgody nie ma.

In proem:
 Theolo:
 Calu.

Conradus Schlufenburgius Luteran ták piſe: Juž to od
 lat pięćdzieſiat y daley / iáko ták wielkim ánimuſſow przeci /
 wko ſobie záuſſeniem ſpór wiódą Ewángelicy / że ieſli oni
 wielki dżien Pániſti nie nádeydzie / y ſpóru tego nie rozewie
 ráczy

rączey od spólnych ran niżeli od oppresiey Papiestiey / w
padać muß.

A drugi przydaje że też niezgody ich / nie lada takim są przy- Parte in L.
pist: Dedit
Apologia.
gotowaniem do tego / aby za czasem nie zgola nie wierzyli.

O B R O K.

O masz pierwsze grono świadkow Ewangelickich Czytelniku
miły. Coż ci się o nich zda? Krasni to ludzie wszystko / Lutherano-
ni / Zwingliani / Bálwinistowie / Godzi się im wierzyć / kiedy tak
zgodnie / na iednę notę o swej własnej zgodzie śpiwają. Pos-
dług prawo ludzkich / do czego się sam obwiniony przed Urzędem
przyzna / inżyś świadkowi nań szukać nie trzeba. także y ci pános-
wie przyznawając się do niezgod swoich / inż się sami osadzi. i. Ale
posłajmy do drugiego grona ieszcze buyniejszego świadectw ich.

Wtóré Grono.

*Cisż Pánowie Ewangelikowie nie tylko się w obec
przyznawają do niezgód swoich w wierze, ale y ár-
tykuły y liczbę ich miánują, w których się
nie zgadzają.*

Nigandus tak piše: Nie o welne ani przedziwo mieć Lib: de er-
roribus Ge-
orgij Ma-
ioris.
dzy nami idzie / ale o napřednieysze artykuły nauki
Chrześciánskiey / które od Maiora (Lutheran też
to był / ieden z Wittemberskich Theologow) y od inych nies-
których zfałsowane y nakazane są.

Nicolaus Gallus Minister záwołány Regenspurski Lu- In suis
Theibus
& Hyps.
theran: Nie lekkie są (mowi) między nami poswarki / ani o
rzeczy lekkie / ale idzie o wielce wysokie artykuły wiary Chrze-
ściánskiey / o zakon y o Ewangelia / o vsprawiedliwienie y

dobrze wezynki/ o Sakramentá / y używanie Ceremoniy / á te sportki żadna miara porównane bydy nie mogą.

In respons: Ioannes Papus. Idźcie między nami teraz / o wszechmo-
ad Antipa. cność Bożą / o zjednoczenie dwóch person y natur w Chry-
Sturm. śście / o społeczność ábo o spólné wezsznicstwo tych natur/
o wielbienie ciała Chryśtufowego/ o iego do nieba wstąpie-
nie/ o prawić Bożę/ o rozność między Sakramentem stárego
y nowego zákónu : o moc y skutek křtu / o przywilej dziateł
niewinnych które się z rodziców wiernych rodzą : o wieczną
Pánstwą / o przyzwanie Boże przedwieczne. O których wřy-
śkich artykułach/ że między nami wielkie są rozczwánia/ każdy
bogoboyny y biegły w náuce Chrześcianstkey/ przyznać musi.

Lib: de ra- Ioannes Sturm. Między Kościoły Ewángelickimi
tion. in e- (práwi) przednieysze kontrowersye ábo sportki te są : o wiecz-
und. con- ęzy Pánstkey/ o przyzwanie y opátrznosci Boskiej. O perso-
cord: inter nie Chryśtufowej. A tájże mało co porým/ mowi : Spor o
Luther. & Sakramencie ciała y krwi Chryśtufowej jest źródelem y pos-
Caluinist. czaskiem / wiele inych spórek y swarow škodliwych : o perso-
nie Chryśtufowej/ o iego w niebo wstąpieniu y siedzeniu ná
práwić Bożej/ y o inych niektórych rzeczách/ które przedniey
są artykuły náše waga. A te rozczwánia y swary takie są / że
w krotce trzeba się obawiać / żeby się te sekty w Turcką y po-
gánstwą ohyde nie obróciły/ iesli Pánowie y Księżezá Ewán-
gelicey temu nie zabięją.

In colloqu: Iacobus, Andreas, Smidelinus : W rozmowie onęy ábo
Mōtis Belli- disputacyey / ktorą Ewángelicy mieli z sobą w Montisbella
gareń. Tu- gárdzie w Niemcech ná roztazanie Křzciecia Witemberskiego
bingio per go/ roku 1587. iáwnie zeznal (choć przed tym ináczey roz-
eund: Smid. miał y pisał) że między Lutherany y Sakramentarzmi/ nie
publicato. tylko o Sakramencie Ciała y Krwi Pánstkey spor się ná-
Lib : cont duie/ ále y o innych bázdo wielu artykułach nie posledniey
Frid-Staph.

bych/ iáko to o personie Chrystusowej/ o Wcieleniu tego/ o
Urodzeniu/ o Mece/ o Śmierci/ o Zmartwychwstaniu/ o
Wniebowstąpieniu/ o siedzeniu ná prawicy Bożej/ o tego
wszechmocności/ o nieśmiertelności mądrości tego/ o przyby-
tności w sprawowaniu wszytkiego stworzenia/ o iemu przy-
stojnym pokłonie y uczciwości/ o Chrście/ o przyjeździe wie-
cznym wybranych do żywota wiecznego/ y o innych. Na któ-
ré wszytkie iesli zgoda nie będzie/ dármo sie kłócić będziemy o
tę zgodę z strony Wieczerszy Pánstwy.

Selnecerus, mówiąc o Augspurskich Confessyonistách to
jest o Lutheranách/ tak piše: O iáwney niezgodzie w Koście-
le co sie pytaś/ á mówis nie o tę niezgodzie która potrzebną
widzimy z Papieżnikámi y z innymi heretykámi/ ale o tę któ-
ra jest między námi samými/ którzy sie tym chelpimy/ że scze-
rą Ewángeličká náuka mamy. Wszelzy sie roztérli/ y woy-
ny o rzeczách potrzebnych y niepotrzebnych/ o dobrych uczyn-
kach/ o usprawiedliwieniu násiemupřed Bogiem/ o wolno-
ści y wielebodzie woleý nášej o bytności Ciárá y Krwie Chry-
stusowej przy wieczerszy/ o człowieczeństwie Chrystusowym/ y
o własności náтуры człowieczej w nim/ O Máieścacie tego/
o Wniebowstąpieniu y siedzeniu ná prawicy Bożej/ o wsze-
dy bytności y o innych rzeczách/ tak že mi iuż świat y kázalníc-
ce omierzły/ widząc takie roztérki tu zgubie pewney. 16.

In Psal: 137.

Et in Psal: 3

Cat. Car.

Oliander świádeży/ że między samými Confessionistámi
nájdzie sie do dwudziestu sekt ábo opinij roznych o uspra-
wiedliwieniu człowieczym. A w długich Księgách swoich
tenże wylicza ich sám do czterestú.

In Confut: ser-

pti Meláth:

con. se edit:

Li. con. Ni-

etic: Philip.

Rogierius. Nie jest py/ spor między námi o bíretek świe-
tnej ábo o białá kómja/ ale o rzeczách wielkich/ poważnych/
iáko to o prawdziwym sprawowaniu wrzędow duchownych/
o rzędzie Kościelnym 16.

In prefat:

doct. Angl.

num. 31.

Lib: de diut. Ioannes Iezlerus Calvinista. Wiele sie tuż woiem obpić
belli Euchar. wisto / iako sie zaczął w Niemcech repurgować abo reformo-
editi Anno, wac Kościół / aż do tego czasu / a nie przez ładaiaktę y podle bo-
1584. pag: iowitki / ale wódze y głowy przedniysze z obudwuch stron.

A wyslicza tam miánowicie wojne Luthrowa przeciwko Ka-
rolstádysusowi / Luthrowa z Tigurynczykami / Heshusiuso-
wa z Clebicussem / Brenzusowa z Bulingerem. ic. Za
którymi wojnami / mowy / nasiniowistá / przymowki / nienas-
wiści / wzgárdy / potwarzy / obmowistá / krzywdy / wygnania /
potepienia ieden drugiego / stály sie powszechnym chlebem.

In Pref. A. Tygurzynscy Theologowie (to iest Zwingliani) tak piśa :
pol : ad re. Jako cięskie y długie niezgody pánuią około Sakramentu
form. Eccl. Wieczery Pánstey / między Kościoły / które opuściliyszy zabo-
Germ. præ. bony Papiestkie sczerą naukę Ewángeličką wyznawáją / nie-
fixa orthod: más żadnego coby o tym niewiedziat / y nieopłakiwat dla
cōsensui in. wiele zgorzenia / których ślad nárošlo. A ciż Tigurynczyko-
preß. Anno wie / w téjże przedmowie swoiey zeznawáją wyraźnie / że te
1578. swary y nieznaſki nie tylko sie działy o wieczery Pánstá / ale

y o persone Chrystusowa / o ziednoczeniu dwuch nátur w
nim. o wsędzbytności ciała iego / o używaniu tégoż ciała / któ-
re w ystá y w zebý biorą / tak dobzy iako y zli. o w niebo wstá-
pieniu y siedzeniu ná prawicy Bożey. A o tych rzeczách
tak vpornie swaty wiódą / że niemáło kácerstw stárych / które
iuz dawno potepione zgáſły były / znowu z piekła wygládać /
y głowe wynosić zá tym poczynáją.

Epistola ad Gaspar Hedio Zwingliánin / tak o swych Ewángelikách
Meláthoné. mowi: Wiele sie bledow wsczyyna między Ewángelikami /
y ktoby ie policzyć chciat / nálażyby ich do 128. dziwuic sie
iako ci Synewángelikowie wracáją sie do poganstwa.

Sub finē Con Heshusius dziesięć bledow wielkich Kalwinowi záruca /
fess. de Euchar. Kalwinistowie záſie Kázmierzani dziewięć zádaia Confesoi-
In admon. ey Aus-
cap. 1.

ęy Auspurstiey/ dla których z nią prześladować nie mogą. Pu-
rytani drugim swoim Anglikom także Kálwinistom przypis-
ują około 150. Ministrowie Winarenszey swoim sąsiádom
także Ewángelikom/ 9. błędow przyznawają/ Mánsefelden-
szey 11. sekt swoichże Ewángelikow potępiają: Tiguryńs-
kowie 13. błędow Schwentfeldińskowych wkrąg/ a Mánse-
feldczykowie / całe czterdzieści. Ubikwitary / (ci namnięy)
7. tylko wyliczają.

Step: 1
Principys.
Cad. in Pa-
linod.
Hos in actis
cū Maximil.

Osiander między samými Confessionistami náyduie 20. In confut:
różnych sekt ábo opinię / około vspráwiedliwienia nášego/ script: Me-
á między discypulami Philippá Melánthoná 14. Nákoniec
Bernieszykowie 14. artykułow náuki Kálwinistiey potępiłi.

lant. conf se
editi.

O B R O K.

T O drugie Grono tych wielcebných świádkow/ około zgody iś.
Mam za to Czytelniku miły/ że y tego mi nie poganiś. Ludzie
to bowiem wszytko są/ záwołáni / Mistrzowie ábo Ministrowie.
Od których ci terażniejszy / iáko posledniejszy wszytko wzięli / á
wzięli z tymże duchem niezgody pospołu/ áby niemyś tak zanyś
mistrzów y rodzicielow swoich nie wydawali. Awo iáko zdawná
pomiedają/ nie vrodzi sowa sokoła/ ále sowa sowe iáko żywo: iez-
dno że sowa sowy/ iáko krmie swojeý przecie śánwie A ci zaśie dōc
tak bliscy sobie w rodzie / kōty drg vstáwiznie zsobą / á iáko on
Poeta nápisal:

Ecce Patrem nati perimunt, natosq; parentes.

Trzećie Grono Świádkow.

Ktorzy opiewdają co Lutheranowie o Sákrámenta-
rach to iest o Kálwinistách y Zwinglianách miá-
nowicie dšierzą.

de Euch.
I. cō. Zw. 131.

Oecol.

Tit. desent.

verb. Coepc.

I. Germ tit.

de Cœn. Chr.

Luth. Cōfo.

edit Anno,

1528.

Epist. ad

Francford.

ad Mœnum.

Lib. Breuu

Cōfo de cœ.

na Dñi.

Tom. 3. Et.

in Cōfess. de

Cœn. Dom.

Et lib. quod

verba cœ.

forma stent.

Epist. ad la-

cob. Presb.

Ecl. Bremē.

doctor. Tō.

1. Wittēb.

fol. 381. 382.

301.

Tom. 8. len.

Germ. fol.

174. In Cō-

fess. parus

de Cœn. D.

Artein Luther iasniemi slowy zeznawa / że o sprow
smierzym kacerstwie / nad Zwinglianstie / nigdy
nie czytal: y stad Zwingliany tamze wieprzami y
oslami nazywa.

Tenże Luther twierdzi / że dyabel wszystkich niezgod y ro-
sterkow oćiec iest doktorem abo mistrzem Sakramentarzow
wszystkich. Tenże w liście swym który napisal do Frankfor-
czkow przestrzega y wspomina wszystkich / aby sie Zwingliu-
sá y Zwinglianow strzegli iako samych szatanow.

Tenże Luther na drugim miejscu Zwingliusa y Decolama
padiusa / y ich weznie zowie heretykami / nieprzyjacioly Sa-
kramentow / ludzie na wieczne potepienie osadzone / mairce
osoba y przy sobie y nad soba zawze szatana który im panuje.

Tenże opisując Zwingliusa y nauke jego / nazywa go O-
brazmem Liguryjskim / h terym paniszem sprzeciwiającym
sie slowu Bożemu z wporu y ze zlosci pohantem siedm kroć
gorszym nizeli kiedyby byl Papieżnikiem / o wierze Chreścici-
anstwa nic dobrze nieuczycym / y takim który podlug rozsada-
ku swego ma sie za Apostola Apostolow / y nad wszystkie lu-
dzie za nauczniwego.

Tenże pisząc do iednego Ministra swego tak mowi: Blos-
gostawiony czlowiek / który nie byl w radzie Sakramentar-
zow / ani poslal na dozdze Zwingliandow / ani siedzial w
doctor. Tō. Rákhedze Liguinow. y tamze troche przed tym mowi: Prze-
1. Wittēb. Eleta niech bądzie miłość y zgodá z Sakramentarzmi na wiel-
fol. 381. 382. wiekóm.

Tenże nákoniec / iuz na schyłku wieku swego pisząc / tak
swonie wszystkie zdania wysszey opisane o Zwingliusu y innych
Sakramentarzach konkluduje: Ja (prey) iako ten który iuz
iedna noga w grobie stoie / to świadectwo y te chwale ná-
de Cœn. D. Trybunal Chrystusow przyniosę / zeu nieprzyjacioly Sakra-

mentu Pánstiego / Cárlostádušá / Zwingliuša / Eccolánu
pádušá y ich wcznie cálym sercem potepiá / y strzéglem sie
ich / y z żadnym z nich przyiázi nie wiódł / áni listem / áni pi-
smem / áni słowý / áni rzeczą sámą / tak iáko Pan Bóg przy-
kázal. Pory Luther.

Á Lutherem w tés tropy posli y Lutheránowie wsfyscy w Lib. Fartag.
czniowie tego wierni. A spomnie tu aby kílku tylko. Ioachi- Cöfus. opin.
mus Vestphalus Hámburški Minister / tak piše / že blužnierz de Cöen. ex
stirá Zwingliánskie gódniesie sa žeby byly mieczem Orzedo Sac: lib.
wym niželi písmem iákim confutowáne ábo přežonáne. congest.

Brencius iásnymi słowý twierdzi že Zwingliánska náuka Lib. Recog.
jest Drabelška. pełná niepiáwości przewrotności potwarzý / Prophet. &
pzez ktrý šátan sobie šciele droge do wšelákých nezbožností / Aplice Do-
žeby wsfykie Artykuly zniósł y wykorzenil wiáry nášey / á Arine.
woprowadzil pogánštvo / Thálmudztwo / Máchomectwo. In Confess.

Ministrowie Luthersey w Andorffie dostawšy Košciolá sua edita c.
iednego (á iuž tám w tym miescie vpředžili byli Kálwinia 17 Illinc.
strowie / wydali Confessiá ábo Wyznání wiáry swoiey / w ktró in defens.
tý Confessiý tak o Kálwinistách piše. Kálwinšlá Limes Conf. Mart.
gia nie iednym šwierokradztwém zmažána jest / y síla á prá-
wie niezliczoných duš ná wíeczne potepienie prorádži.

Ioannes Schurz Roku 1580. wydal Kšiegi iedné pod Lib. 50.
tým tytulem: Předžiestat přyczyn dla ktrých Lutherani caufarum,
od Kálwinistow štronie y wystržégac sie máci / y támže wy-
licza 12. grzechów štrášlivých / ktrých sie dopuščajíc / co
sie z Kálwinistámi biacý. A w Prefacyé týchžé Kšiežet tak Pag. 6.
piše: Šakrámentárška náuka jest iáko oborá iáka do ktréy
sie zbíega wiele kácerštv. Jest to on ošlátni gniew šátána
šli / ktrý roylewa přečivko Chryštusowi y Košciolowi tego.
A ná drugím miescu w týchžé Kšiežách twierdzi / že kto zá Quest. 3.
Šakrámentaržmi idžie / Chryštušá sie odpřyzíega / y iáko
nyin ušó

nym nieprzyjacielem tego sstaie / zapomniawszy wiary swo-
ię którą onemu na Chrście obiecał.

Lib. 50 cap. ■ Tenże Anthor / Máchometánska / Ariánska / Kálwinśka /
sar. cap. 48. Sekte braci y siostrami zowie / y za burdasz z jednegoż su-
sna poczyia.

In serpent. ■ Tenże Anthor w inszych Księgách swoich piše / że Sákrá-
antiquo. mentarze są na dwoie lotrami. Bo nie mają dosyć na tym że
pag. 155. duże fałszywemi swemi náukami zabijają / ale gdzie do tego
moga rozzerwąć pokóy y rozruchy czynić / aby y ciała ludzkie
zaráżali / o to sie tak o znawierzą pilnością starają.

In explic. ■ Ioannes Olearius Theológ Academię Lutherśkiej Iulize
quēis an E. tak o Kálwinśkiej Sekcie piše: Gdzie Kálwinśka Sekta
uchar. in ne- przemaga / tam przemaga nieubożność / marność / obluda /
etē posset zdrađa / pzerrotność / y wszystkie inne grzechy. Tęczą sie y ná-
quis bona sycają kłamstwo / a nie tylko kłamstwo ale y rozruchami / roz-
cōsc. sumere stępkami / wkazali to w Szwajcárskiej ziemi / w Niderláns-
a Calvin. dzie / w Bremie mieście / co za ducha mają

Lib. de vet. ■ Ioachimus Magdeburgicus probuie wiele argumentów y
nou. Chri- racy. Ze Lutherani Starego Chrystusa opowiadają / a no-
sto edit An- wego którego naspiérwoy utworzył Berengarius. Sákrá-
1558. mentarze.

In Theol. ■ Conradus Slusenburgius Lutheran / wydał troie Książ-
Calu. o Theologii Kálwinśkiej drukowane w Frankforcie Roku
1592. które / iako sam twierdzi / zebrał ze dwu set y dwudzie-
stu y trzech Książ y pism rozmaitych Kálwinśkich. W tych
dowodzi jasnie / że Sákrámentarze o żadnym niemal Arty-
kule wiary Chrześciańskiej dobrze nie dzierżą / a że miánowi-
cie we trzydziestu y dwuch wystąpiły / które tamże wylicza / o
Słowie Bożym / o Bogu / o Chrystusie / y nazywa tam Kál-
winisty niewiernemi / nieubożnemi / bluźniercy / czarownik-
kami / heretykami / niedowiatkami / duchem wicherowatym
zaráżo-

zárządzonými / niewośtydliwými / satánstím naczyniem niespos-
 toynym / poganym do Máchometá zmierzającemi / y którzy w
 sercach swoich przechowywają niezbożność Arjánstą y Tus-
 tecką / y do nięj wrotá otwierają.

Tenże auctor o Kálwinstiey Hármoniey (ták byli názwali Lib. 3. art. 3.
 Kálwinistowie Káizjki iedné swoie / w których rzekomo zgo-
 de swoie z Ewángelikámi drugimi oświadczaia) piśac ták mó-
 wi: Pod tym nazwistkiem stráśliwym wyrażili początek przy-
 rodzenie y dowcip swóy. Abowiém iáko stárzy Hístorycy y Po-
 etowie twierdzą Hármonia národziła sie z cudzotófstwá Mára-
 sowego z Wenerą / ták téż y Hármonia Kálwinstka nie po-
 ślá z lożá dobrego / Kościółá prawdziwego y oblubienicá iego
 Chrystusá / ale ze złaczenia Zwíngliuszá z Anyólem ciemno-
 ści / który mu sie przez sen ukázal. Ná to / iáko córki Hár-
 moniey / które zwano Amazonas / mimo prawde / mimo prá-
 wo wojnami y wydzierstwý swými świat turbowály / ták Sá-
 krámentarze turbują Kościóły y Rzeczypospolité / áby swoie
 kácerstwo do wszystkich królestw wprowadzić mogli.

Nákoniec tenże Schlusenburgius / zwątpiwszy już práwie Lib. 2. art.
13. fol. 144.
 o wśelákiey zgodzie z Kálwinistámi / ták piśe / y cóż (dla Bo-
 gá) zá zgoda może być z temi / którzy sámemu Synowi Bo-
 żemu klamstwo zádaia: którzy są przystiegłymi nieprzyjacielá-
 mi y fałszerzmi Testamentu Syná Bożego. Tu bezpiecznie
 z Lutrem mówimy. Przekteta to zgoda y miłość dla zachowá-
 nia kroleý Słowo Boże swántować ma. Náśládujemy rácey
 przykładu dobrego D. Luthrá Philippá Brenciusá którzy ná-
 rozmowie y disputáciey Márburgstiey / Roku 1529 / me-
 cieli przynąć y przypusćić do braterstwa swego Zwíngliuszá /
 Oecolampadiuszá y innych Sakrámentarzew / choc Zwíng-
 gliusz zplacjem wielkim o to ich żądał przed Lándgráfem
 Baskim.

Synód Luthersti / który Roku 1562. Lutherani w Zalsberstacie odpiłowali / naukę Kálwinistą potępil y ná wygnanie odszli tych / którzyby iá wyznawać chcieli / á nákos niec pod wielkimi winami / zázakaz mieszanóm / żeby sie zaden Kálwinisty przechować niewážyl.

In sua Confess.

Tymże trybem Mánssfeldczykwie Lutherani którzy w Confessyey ábo w wyznaniu wiary swojej / Sákramentarzy wszytkie wytkleli / potępill / wyrzucilli / y czártu oddali / iáko też y Ministrowie Dunstiey ziemi uczynili tymże / y z ziemi ich swojej wywołali.

In respons. ad Dan. cum.

Postellus (iáko o nim świádeczy Jordan) o Kálwinistách tak rozumie / że w sobie nie człowieczego nie mają opocz powierchmney postaci człowieczej á żywot ich do bestyalskiego przystównywa.

O B R O K.

N. Tak złego o Kálwinistách mniémánia / może sie tu inż káždy domysleć / iákie ich pośanowanie miedzy Lutheranami zátym nastąpiło. Niepodobna rzecz iáko im skłádzie w kase pluia / iáko iáko psóm / piśa iáko przeciwko Poháncom. Przypomnie tu tylko tytuły niektóre / które Lutherani Książkóm swoim przeciwko Kálwinistóm wydánym / dali / z których sie łatwie káždy może dorożumieć. co sie w samych Księgách zamyka. Tegidius Hunnius Minister y Doktor Wittembersti / wydał Książki pod tym tytułem / (alimus Iudaizans, acutum diaboli organum, to iest. Kálwin w Żyda przewierżgniony / ostre naczynie dyabełskie. Drugi zaś / Ioannes Modestinus (bárzo nieślusnie tym przewiściem od słomności názwany) w Jenie mieście Sástim Lutherstim / dał taki tytuł swoim Księgóm po Niemiecku napisanym. Przestroga ábo Nápomnienie z Słowá Bożego / że Kálwinistowie nie są Chrzestianie / á c Żydowie Chrzęeni y Náskometani. Guilhelm Oederus Tubingen : wydał Księgi przeciwko Beum'cromi Sákramentarzowi pod tym tytułem / Alinus Avis. to iest / Osielec ptak / bawiając znać że ściał z swoich náuk wyátymać iáko ptak / á po tym wlgnął iáko Osielec. Nie jádne to tytułisza / prawie Ewangeliście /

Wielkie / któremi Ewange'icy Ewange'ików bratryzkowie stárgy
młodszych cza. Ale podźmy téż iedno do B^a winistów / y spyta-
my ich co téż o Lutheranach braciškách swoich rozumieią.

Czwarté Grono Swiádków:

Z którego dochodźmy co téż Kálwinistowie o Lu-
theranach rozumieią.

MJe są tak ospáli ani ciérpliwí Kálwinistowie / że
by sie w tych wsczyptách które ich od bratryzkow
Luterskich porzaka / poczuwać nie mieli / poczu-
wają y otrząsaia sie im tak rżewo y tak hoynie / że
ich máia Lutheranizkásel.

Daniel Thossanus^a Ambrosius Volffius^b y Neostadien:
epiśa / że Martin Luther wzruszył questia o Wieczery Pán
stey z náchnienia ducha złego.

Conrad: Reis. tak o Lutherze piśe y rozumie: Bóg / pre-
dł / puche która sie był wniósł (Luther) iako go iego wlasne
piśnia wświateczają / odiał mu ducha dobrego / iako onym
Prorokom 3 Reg: 22. a ná niego sce iego dal mu ducha há-
dego y kłamliwego / który sie náydute we wszystkich tych kłozy
zá iego náuka idá / iesli sie nie nawroca.

Tyguryni o tymże Lutherze piśa / że we wszystkich swoich
prześrogiach ábo nápomínaniách bázro síla ducha złego / á
bázro malo Oycow'skiego serca y przyiaciel'skiego wstaz / o
Petánemu podobny.

Kalwin Lutheran y nazywa wartogłowami / Cyklopami /
fikcyá hárdá obzymow / sezekaczami palonymi / bestyami w
pornemi / pysnemi / y przypisuje im popedliwość zápalczy /
wá / lekomyślnosć / siepote gruba / psia iadowitosć / puche
dyabel'ska / y niezbrodzone morze náuř stráśliwych.

^a In Cōsolat.

pag. 127

^b Lib. con.

Form. con.

cord. pag.

200.

In Chriam.

cōm. p. 174

L. Germ. cō.

Iōan. Heff.

Coen.

In Ap. con.

lib: Luth.

Breuis Cōf.

In Vlt. Ad.

monit ad

Westphal.

In 2. Def. f.
aduersus
Westphali.
pag. 155.

O tychże Ewangeliach tenże Kálwin ná drugim mieyscu tak piše: Lutheránowie tak iádowici są przeciwko nam / (co jest Kálwinistom) że prędzey z Turkami pokóy / y z Papistás im bráterswo przyma / niżeli z námi przymierze uczynią.

In triphn.

respōf. coi. Stiey nazywa kłamstwem / grubym śalenstwem / komentem 3x. script. od czártá podrzuconym / náuka spōsina y bzydlina.

Tubingenf.

Zw ingliusz piše / że Luther takię lekkomyślności y niestá / In respos. tku okolo słowa Bożego zázywá / iakię zázywáć zwykli nieá ad Luth. wstydlivi ścánci y kō / tērowie / przy grách swoich.

Conf.

In Praef.

Cathechist.

David Paraus odpowiedáiąc ná niektóre árgumentá / ktō / tych Lutherani przeciwko Kálwinistom vzywáia / przypo / mina miedzy inšemi ieden / w którym tak árgumentuia Luthera / ni: Náuka Kálwinistá / o Wiczerzy Pánskiey naspiérwey / od czártá wysła / y Zwingliuszowi jest podána / ergo nie mo / że bydy prawdziwa. Odpowiaáa Paraus, y tákimżé drugim / árgumentem im odmierza: Náuka Lutherstá o zmiesieniu / Mpy prywatney jest od czártá Luthowi podána / ergo nie / może bydy prawdziwa.

In Respos.

ad li. Luth.

Oekolampadius y Zwinglius odpowiedáiąc ná iedné / ksiáżki Luthrowe / w których im był przyczyna ducha nie / zgody / piša o nim że tak sobie postępował w pisaniu. iáko / ten / co go cina dyablow opęta.

O B R O K.

O Toż téż Pánowie Lutherani mácie o sobie świádectwá od / bráćciy nášey Pánow Káwinistow Prawda / że głośnie / tákie ná iatiescie zárobili / kiedyście wáše o nim wydawali y pi / sa i. Żal mi was bázro / że będąc z soba tak blisko spórinowaceni / tak sie ślárádźcie wádzicie / y dżiwne sie temu / że wiedząc to ná sie / że od iednégoż ducha złego náuka wáše wzięwšy / śmiécie go so / bie wrzucáć ná oczy z obudwóch stron. Lepiey inż było zami czę / tego przed ówiátem . á bázciey sie iecie dżiwne / że Mistrzowie / wáží

wáśy sám/ kłóryś czárt napierwoy nácznás / tego zámileżé nie
 mogli że to od czártá máis. Bo y Zwingliusz y Luther iásnémi
 słowy to nápisal/ y ná wieczna swoie pámiátke/ ábo ráczéy sromos
 te/ wó káiegi swoie wółożł / że tén o Násy á owó o Wiczerzy Pánz
 śkiegod czártá wóził czego wóżył : á biésaś sie wódzilié / kiedyséie
 obádwoy dobrzy/ y obádwoá iednégo mistrzá mieli/ mileżéie o to/
 lepiéy ná sie nie niewiedziéé. Alzéi mamli sie wóam przyznáé/ tego
 do kónca twiérdzié nie ámiém / iesli to iedenże biés był / kłóry tyś
 obádwoch dyscipulowé swoich/ á wáśyś mistrzow/ wóżył/ czyli kłó
 trá ieden / á drugi Zwingliuszá éwóczył. Bo cztám co Luther o
 Sakrámentarzách powiédal : że Sakrámentarze písniá nie rozuz
 meia/ tá przy/ iesť przyczyna / że prá wódziwóego opponéntá ábo kónz
 kurrentá czártá nie máis/ kłóry tego dobrzy wózyé zwył. Y ná drug
 gim mieyscu / tenże Luther tak piśe : Kiedy tákiego dyabla ná byi
 nie mamy/ iesťesiny ty kó speculatiui (ábo málowáni) Theologowie.
 Wtóz mogło to byđz że Luther miał duśá iákiego potężnieyśégo
 y biegleyśégo / niżeli Zwingliusz / iáko sie to wóscenardnie miédzy
 Czarnoksiężnikámi y czarownicámi/ że iedná bába / ábo báłamut
 ieden bedzie miał biésa o czterech rogách/ á drugi ábo druga ty kó
 o dwuch. Ja tu ná ten czas wó téy mierze zá Lutrem dierze/ że miał
 foremnieyśégo iákiegoś duśá/ niżeli Zwingliusz y sektarze drudzy.
 Bo y poránił sie był ná targ przed drugiémi/ y wolno mu było przes
 bráé sobie miédzy wósytkimi co rzekwieśégo. á podobno nie iedne
 go : iákoż sie sám przyznáwa że dwuch miał mistrzow takowych/ InColl. mēs.
 kłórymi miédzy wósytkimi czártý/ narwóietśémi Theologami byli / 3 f. 275. 259.
 kłóremi sie wóstawicnie zabawiał/ towárzyśyl/ dysputowál/ ná kó
 niec y sepiał. A przeto głupié to czynil Zwingliusz/ że swégo iedné
 go pedánta/ ná dwuch Lutrowych sınıkał. ne Hercules contra duos.
 Ale niedłze inż dáleý dysputowáé o tym/ áto li badz to po dwu badz
 po iednému duśu á wólebnu doktorowie mieli / síla sie od nich
 náuczy i. Trafili ná subtelne pedagógi/ á e y pedagógowie ná do
 wóipne wózne Trafil/ iáko ono mowis/ biés ná pógáná.

Piate Grono Swiádkow.

Z kłórych sie pokázuie , że miédzy sámemi Luthe
 ranámi zgody o wierze niemáś.

Lib. de Ver.
mat. benef. p.
D. Mart. L.

Johannes Spangebergius świadczy o Wittenber-
stich y Lipsstich Theologach / (kochanych niekiedy
dys uczniach Lutowych) że nie tylko od Lutra
pierwszego mistrza swego w dzieciach abo w ie-
denaście artykułach odstąpili / ale go y spornymi przysia-
skami wspominaia / nazywając go hyperbolikiem / (to jest
który nie zawsze prawdziwie y podobne rzeczy twierdzi / a z
muchy wielbłąda czynić umie) chępliwym / stołkiem / y ro-
dosnem. to jest który swoje baśni y sny za prawdę wdaje.

Epl. 1. coñ.
illir.

Mart. hias Illyricus, tak o nim pisał Wittenberczykowie /
szkoła abo Akademia Wittenbercka nazywa stołkiem wspania-
tich kacerstwo / y domy nieczyste nad nie przykładają tedy uczenie
y naśladowce wieprzami Epikurestami krózy brzuch za Bo-
gamią przyzwa / y za pogań y równogrzebniiki mieć ka-
że. Philippa Melanthona zowie pochlebca Auspustkiej
Confessiey.

Epl. 1. coñ.
illinc.

Wittenberczykowie zaśie Illiryką nazywają niebożnym /
błuzniercą / niewygodliwym strasem iadowitym kłamliwym /
sykofantem / takiego ieszcze po wszystkie wieki świat nie miał /
powroza y kłia godnym.

Lib. de bono
o malo
Germ.

Vigandus ieden z Magdeburstich Theologow / skarzy sie
na Wittenberczyki y Lipszany / że barzo skarade pisma y
kartałiusze przeciwko temu y tego pomocnikom wydaia / a sa-
mi takimi kłamstwem sie bawia / takichby sie sam bies wnosic
wstydał / y w tychże księgach swoich nazywa ie kłamodzie-
mi antychrystowemi / y między heretyki poczyta.

Lib. de er.

Georg. Ma.

Tenże o Jerzym królego Maiorem abo wietszym zwano /
świadczy / że Lu. herstka wszystkie nauki okolo dobrej wolę
należy abo swobody / czaru na kathedrze Lutowey siedzą-
cemu przyzywał.

Incōf. scrip.

Melan. coñ.

sc. edic.

Osiander świadczy że między samymi Confessionistami
(to jest

(to jest tém co sie do Auspurskiej Confessii ozywia) dwa
dziesicia sekt abo opinii roznych naydnie sie okolo wspiawie
dlawienia naszego / a Melanthonowych y wezniow iego cztero
nascie wylicza.

Tilemanus Heshusius o Illirsku taksze zdanie swoje na
pisał ze jest czlowiekiem takim, ktorego Pan Bog na swet pu
scil / ku zatraceniu iego peronemu : ktorego klastwa rekoma
namiacac sie moga / nakoniec ktory z swoiemi pomocnikami
dobrze uczynki nazywa żywotem lotrowskim / y wprowadza
iac sekte Epikura onego Philozofa sprosnego / wbytkie fun
damenty wiary Chrescianskiej z gruntu wyrwaca.

Winarscy Theologowie Lutherani, dziewiec artykułow
abo raczy sekt swoich Lutheranow drugich potepili / a
Mansfeldcykowie jedennasce / z ktorych przedniysze te by
ly. O Wspiawiedlawieniu / o Swobodzie wolej naszej / o E
wangeliu / o Zakonie / o Chrystusowym do piekła wstapie
niu / o iego peronie / o wybraniu synow Bozych do żywo
ta wiecznego. ic.

O B R O K.

N Tak to szeskie abo raczy nieszeskie Luther / ze sie iesze za
żywota swego niezgod miedzy wezniami swemi napatrzył y
nasluchal / iakom zarazem na poczatku pierwszego Grona iego wla
snemi slowy pokazal. Gdy potym umarl / dopieroz sie rozsodzili y
zamiesiali miedzy soba / y zarazem sie na dwie sekcie rozewali. Je
dnych zowia Rigidi Lutherani, to jest / ktoryz mocno sie wbytkiego
dzierza y wierza / cokolwiek uczyl y napisal Luther : iacy sa w
Niemcach Mansfeldcykowie / Illirskani / Tubinczykowie. Drugi
dzy zas nazywaia sie Molles Lutherani, to jest mielcy Lutherano
wie / ktoryz nie tak upornie przy naukach y pismach Lutheriskich
wbytkich stoia / w wielu rzeczach miarkui y odstepnia Lutra. Z
tych dwu sekt zasie narodzilo sie niemalo drugich / Antynomow /
Osiandrynów / Maiorystow / Flakcyanow / Substanciarystow /
Accidentalistow / Ubikwistow : o ktorych berze pise Straphilus /
Vlembergius / y inzy. Pomiegarzysie tedy oni dicipulowie Lu
trowi /

In Prefat. li.
coñ. impud.
mend. illir.
Et. in Anti.
doth. coñ.
dogm. illir.
depec. Orig.

Refc. pag.
188. ex Act.
Hog. in Ma.
ximil.

Lib. de Con.
cord. Luth.
causa. 9.

trowi / nie ty'ko sie rozermáli miedzy soba / á'e tak wielka nienas-
 wiś przeciwko sobie wzię i / że iada y piśa na sie iak ná Turki / y
 Tátary. Kusi i sie potym wśilnie o zgodę miedzy soba / y mie i
 zjazd w Mátemburku / Roku 1568. ale miásto zgody iesze sie z
 wiešym záiatrzeniem przeciwko sobie stamtąd rozieśa i / daigc
 sol iz ná wálecie wpminki / práwie braterskie / to i'st tytuly oso-
 blive / nazywáigc sie Manicheusami / Epikureusami / y falšerzmi
 wściśkami. O miła zgodo. Takuczka druga w piekle bywa / kś-
 dy swoie czárci mátaćziny wyprawiać / postoczyn'by po rázu da-
 w'by sobie po guzu / id'g płacząc spáć.

Szošte Grono Swiádkow.

*Kálwińskich, którzy sámi siebie wzáiem wyswiád-
 czáig, że miedzy nimi zgody niemáß.*

Ernenscy Theologowie czternaście artykułów ná-
 uki Kálwińskiey potepili: á to niemal okolo téy ie-
 dney questiey / iesli Bog iest przyczyna do złego /
 y grzechu y potepienia tak ludziom iako y czárcom.

In Cap. 7.
 An. os.

Kálwin piśac ná Amos Proroka / bárzo nárzeka y gani
 tych ktorzy Henrykowi O smemu Królowi Angielskiemu przy-
 znali zwierzchność nád Kościoły y nád duchowienstwem / y
 tóž z nim rozumieć y piśe Zádonus Kálwinista iego náśládo-
 wca. Lecz teraz w Angliey inaczey rozumieiz / po wiešey
 części Kálwinistowie / y zupełná zwierzchność duchowná
 Pánóm świeckim / to iest Królom swoim przyznawáig / y so-
 bie zyrul reformatę Eccl: przywołaszáig.

Epist. ad
 Ofor.

Po Kálwinie (iako y po Lurze) iego sie discypulowie ná-
 kłká Sekt rozermáli. A miánowicie w Angielskiey ziemi /
 dwie przednieysze miedzy soba utworzyli / Roku Pánstiego /
 1565. Jedne zowia Purytanami / od tego że sezeréy tylko á
 same y

saméy nauki Kálwinowéy násláduis bez żadnych ceremonij
y obrzędów powierzychnych kościelnych. Drugie zowia Kál-
winopapistami/ Formalistami/ Protestántami y Anglokál-
winistami/ co stojąc przy Kálwinistcéy náuce/ y Ceremonie
niektóre y wrzedy y obrzedy kościelne zátrzymáli. Obiedwie
te Sekcie tak bárzo wedzidlá ná sie gryzú / że z obudwu strón
sobie wzáajem okolo púktorn set błędów zádawáią.

Cis to Sektarze Angielscy/ nie tylko błedy sobie zárucáją/
ále z tego zobopolnego záatrzenia/ niepodobna iáko sie stá-
rádźcie máluią y opisuią Formalistowie / Purytani tak fárbu-
ją / wyście / przy / są zmyśleni fárbowani hipokrytowie. Phá-
ryzáfscy káznodźcie / falszywi Prorocy / zárádźliwi zwódźcie-
le/ przypysięgli/ pzenáieci y piznawáni wczniowie Antychry-
stowi / násmiérwce zgnieni / Apostátarscy reformátorowie /
Simulatorowie / ná wszystkie rzeczy prywatné y publiczné /
niespekoyni dozorecy / stoykowie / wártogłowowie/ Cynicy /
censorowie/ psi ziadli káfzacy żywych y umártych/ Ogligár-
chitowie / to iest / którzy sie chelpią choc nie máią tak dálece z
czego / głodni sepowie / heretykowie z heretyków y odszczé-
pienców/ y ludzi pzećiw Pánom swoim niewiernych spoieni/
z ktorémi żaden nie zrowna picha / zazdrościa/ niezbożności.

Tychże tak sławnych ludzi sam Król Angielski dzisieyszy /
który zá szczęściem swoim wszystkiey teraz Británniey Pánem
iest/ názywa furiatami/ podjegáczami goršymi nád lotry nie-
zbożné/ krzymopypysięzcami/ y którzy o krew y o gárdlá Kro-
lewskie stoją / y o iego samého zdrowie ieszce w żywocie má-
cierzynskim stáli.

Purytani záśie o Formalistách y o ich wszystkich Mini-
strách co téż rozumieią / dáią znác dosyc iásnie tak pisac :
Ministrowie ich są gromáda ludzi niezbożnych / Pogán-
skich / narod krowie ludzkiey przeléców / zgromádzienie du-

Laurent.
Cadde. in
sua Palinod.
Staplet. in
Princ.

Barrog. in
detect. Grē
uod. cō. Gif
ford. apud
Staple. in Tri
plica cōn.

Witaker.
pag. 239.
Stukliff. in
respons. ad
art. cali. Et
in epi. dedi.

Becan : in
cōtrou. An
gl. pag. 268.
n. 3. edit. an.
no, 1617.
In Pref. mo
nit. ad Sinf.

Li. 2. in Pos.
peronel. ca.
15. pag. 61.

śobóyców y świątołkadjców / wieprzów / psów / lisie / wil-
kowi / świetokupców / lichwiarzów. y Biskupi ich Rāphas-
se / Łżadowie / Smocy / Káci / Łezebubowie / czarci.

Lib. 1. co 1.

Caluin. ad

Pred.

Castallio. Dwaj / py / są Bogowie / jeden prawdziwy
Chrześciński / drugi fałszywy Kalwiniski. Fałszywy jest nie-
rychłym do miłosierdzia / słonnym do gniewu / który wielką
część świata stworzył na zamięcenie. Ale Bog którego nam o-
powiada Pismo święte / jest temu prawie przeciwny / który
chce aby wszyscy zbawieni byli.

Harmon. in
annot.In loc. com-
tit. de script.

Lib. 1. in lit.

c. 8. s. 1. 2.

li. 2. ca. 4. 5.

2. 3. 4. 5.

Li. 3. c. 3. 5.

2. 6. 7. 8.

2. n. Antofa-
dro. pa. 42.

b. n. Pref.

c. 5. Bardin.

In Confess.

ano. 1545.

in l. 1. 1. 1.

Epist. ad

Erlingen.

Wśród tych wyższych pamiętonych niegdy y Sekt między
Kalwinistami drugimi / którzy się wszakomo ani do tego ani do
owej strony nie przywiązują / jest wiele innych rozmaitych o-
pinij y błędów między nami iako na przykład że ich kilka wspo-
minie / Genezenscy Theologowie przyznawali za Pismo
święte / Siedm Listów Apostolskich z Listem Pawła s. do
Tytmu y objawieniem Jana s. Drugi zaśie to wszystko wy-
rzucił z Biblii / iako Wolfgangus Musculus y Confessio
Belgica. Kalwin na wielu miejscach czyni Pana Bo-
ga au. horem y przyczyną / wszystkich grzechów które się na
świecie dzieją / y róż z nim pospolu rozumie y twierdzi Boga.
A Castallio zaśie swoją hordą ma to y potępia iako bluźnier-
stwo naukę.

Danaus 2 b Petrus mاریr, y Iezlerus quasty około os-
becności Chrystusowej w Sakramencie rozumie iż bydy do
zbawienia potrzebny / y do wiary należący. A Egiyrynczy-
kowie zaśie twierdzą / że nie na niego do zbawienia nie należy.
Kalwin odrzuca opinię tych którzy rozumieją / że pożywać
ciała y krwi Chrystusowej nie inego nie jest iedno weni wier-
zyć. A Zwinglusz powiada że podług słowa Bożego /
Chrystusa pożywać nie inego nie jest iedno weni wierzyć.

Petrus mاریr tak rozumie / że ciało Pana Chrystusowe
jest go-

jest godnie aby mu cześć y chwale oddawano. A Danaus
wespolek z Dwinglussem/ mocno twierdzi/ że mu nie trzeba
tey wieczności żadney wyrządzać.

O B R O K.

Z Alia niezgód tych marnych ludzi wiele nadydzie między nimi/
któ ich księgi czyta. Wiec y nazy Bartholicy rozmaici przetis
wło nim piśac kłpami im tego zarzucają. Nle w tak krotkim pi
smie/ dosyc byto na ten czas tych kilku dotknąć/ po których samych/
tożdy bągny ławie rozsadek o zgodzie tych to Pánom dać może.
Zgadziła sie pięknie z sobą/ iako sydlą w morze/ każde swą dźiurę
na świat wygląda. Isći sie w nich własnle cym przez Izaiasza
Pan Bóg Egipcyanem niegdy przegrażał mowiac: Concurrere
faciam Agyptios aduersus Agyptios, & pugnabit vir contra fratrem
suum, & vir contra amicum suum. Przepusze/ pry/ Egipcyan y ná
Egipcyan y będzie walzył brát z bratem/ sąsiad z sąsiadem/ isći
sie tuż po wie kiej cześci/ y co tamże przez tegoż Proroka Pan Bóg
takim boiownikom obiecuie: Et dirumpetur Spiritus Agypti in vi
sceribus eius, &c. Będa sie pukać y wy cwał wnetznosci sweie.
Pan námieszał drugich y sami nákoniec zgina. Do czego żeby ko
żdy obaczył/ iako sie męźnie gotuią/ przydam tu iesze pewne gro
no swiádectw ich y przykladow własnych/ abym ich niestworność
y niezgode do końca tym lepiey światu wytknął.

Siódmé Grono Swiádectw y przykladow tychze Pánow Ewange likow wyzszej opisanych.

Z ktorego sie pokázuie, że nie tylko ięzykiem y pió
rem przecin ko sobie poczynaia, ale y do twár
dych słow sie vdaia, gdy sobie ná sławę, ná maie
tność, ná kren, ná gárdla następuia, y tak sie do
pewney zguby [n]e y pospieszaia.

In ex. 107.
Chę. p. 415.
416.
Lib. de rer.
reli. p. 278.

In Dial. de
cor. vt. part.
moritus.

Yluefter Cazanonijs opisiue iedne disputacya /
ktora miał Lasti okolo roku 1553. w Pinczowie
z Francyſkiem Stankarem. Gdzie tak sie gorgo
co sposba zamowili / że Lasti dal Biblia w leb
Stankarowi / y dobył mu głowy nierozwiałit. Zaczym po
wstali drudzy ich adherenci y wezniowie przeciwko sobie / ry
cili sie do zelaznych argumentow y twardego pisma / a iako
niektorzy pisa / nie bez znacznego krwio przelania. A ta di
sputacya byla o Wieczersza Panska. Bo acz obadwa nie przy
znawali wolasci bytnosci y obecności Pana Chrystusowej
w Sakramencie / ale Stankar tylko tam bydz zadatek iakis
ciala Chrystusowego twierdzil / Lasti nic inego iedno tylko
znal goly.

Lindauensis Senatus Roku 1576. kilku pradykantow
swoich niestwornych z miasta swego wyrzucil / y pozym
skrypt wydal w Tubingu drukowany w ktorym dacie o sobie
sprawy y przyczyny slusnie wylicza / dla ktorych to uczynil.

Nic. Sand.

Elzbieta Krolowa Angielska dala kilku Purytanow swoi
ich obiesic / ze ia niechcieli przyznawac za glowe koscioła swes
go / ale tylko za czlonkow taki taki.

Lipsy Lutheranowie, Roku 1593. 29. Maja / za oklasy
iedney disputacy z Kalwinista na gospode nasli y ziupili
wszystko y do tego 15. Kalwinistom z miasta wkazali.

arc

W Drezdnie miescie tegoż wyzszey pomientionego roku. W
Saskiej ziemi / gdy cialo Kalwinisty iednego do grobu pro
wadzono / Lutheran zastapiwszy w bloto ie wrzucili / depra
li wloczyli / iako sie im podobalo.

R. pag. 143.

Roku 1562. Lutheran mieli w Zalbérstacie zjazd swoy /
na ktorym potepiwszy Kalwinista nauke / zakazali aby zadne
go Kalwinisty do miasta nie przyjmowano / pod wielkimi
winami / ktore o to na miesczany wlozyli.

Roku

Roku 1554. Senat Bernenski niektóre Kálwinowe księgi / iako li: insti: lib: de prae:dest: & prouidentia, y niektóre inne potępowały / zakazał pod wielką winą aby ich nie przedawano.

Tilmanus Heshusius niespokojniczek wielki / z sześciu miast Luterskich wygnany był (iako mu żądacie Beza) z Gosslaru / z Rostocku / z Hedelbergu / z Bremy / z Magdeburgu / z Wessliley. Mogł był przydać y siódmy Krolewiec Pruski / ale podobno ieszcze był o tym niewiedział.

Chronogr.
Arnold.

Pont. Car.
Molin. lib.
cöt. Calu.

In Dial. Cy-
clops & So-
phista.

O B R O K.

Eżkodą się tu dłużej rozwódzić y bawić obcemi y postronniemi przykłady ias / widzimy na oko iako się w Koronie Po strę między nami tu zgadzają / kto się chce napatrzeć tego / niech się do pewnych niasłoda / w których się rozmaitych Sekt Zbory nadywają / iako do Gdańska / do Malmö / do Wilna / y indziej. Wiadź się tam nie tylko przysłucha / co ieden Zbor o drugim rozumie / & e y przypatrz iako ieden drugiego zna / ięśli ieden drugiemu / Kálwin Lutheranowi / Lutheran Kálwinowi / szadzek / kazania / rzywania obzędów w swoim Zborze dopuszcza. Jeśli Ministry swoje zobopo nie znają cy i ie wyganiają od siebie / y przeklinają / Koro ieden drugiego Sekty w nim zwadza. Tam dopiero nie tylko pozna & e namięca rekoma prawię / wpełaka zgodę ich. Przed lat trzydziesta byłem sam przy tym w Gdańsku / kiedy się dway Minis: strowie przednięcy przy farze przednięcy v Panny Marycy / ias / to dway kotowie powadzili byli stłaradzie między sobą. Jeden z nadsz ięszce v Marćina Lutra samego służył / y onego z burdasów rozumiwał / y d a tego w wie kim poważeniu v ludzi będąc / Sus p:rintendentem był nad inemi Ministry. Kálwinistą rano na kazaniu swoim powiadał / podług Kálwinistey nauki / że tak daleko Christus iest od Sakramentu wieczyż Pánst. iako niebo od ziemi. Bitel zaśie po obiedzie kazał / nauka ona Kálwinistka za bluźnierstwa osadził. Było z nimi kłopotu desyć / y maluczko do wielkiego tumultu w mieście nie przyszło. A iż tam żadnego Ministra nie przyjmowano na on czas (co się teraz w tój mierze dzieje / niesmiem) ażby pierwey przysięgi na Krotule / to iest Script ieden & bo księ

bo kšiazki nie wielkie / w których sie zamyślał Panadzie artykułbro
podług Confesioey Zušprstiey / pozwano o przysege Pretoriusa
przed Pána Burmistrzã / iako przed Biskupa własnego / który
Ministry ná opowiedanie Ewangeliey posyla / y władzã im dã
ie ná wšytkie wrzedy kšcielne / y pytano go iesli sie zna do tego że
ná poczãtku powołania swego przysiegał ná Krotu e / czyli nie.
On sie naprzód przeć poczynał / ale potym gdy go swiãdkami przes
lonãł dšciano / powiedział że przysiegał / a e z protestacjã. A
gdy wrzãd pytał przed kimby te protestacyã czynił / odpowiedział /
że przed Pánem Bogiem / w sercu swoim / że nie wierzył temu /
ná co przysiegał. Obaczył wrzãd że błąd / y pewnieby go byt sta
rał o to / ale obawiając sie rozruchũ iãkiego od Bã ministrów / kšci
rych inž ná ten czas we Gdańsku co dzień przybywało / zwołałã g
Przednieyszych / poglãdži i to tam wšytko y zãgrzeb i miedzy sobã.
A potym též w rydk e iãkos on Bãlwinista Pretoriusz umãrt. y rãt
loniec swarom wczynił.

Osmé Grono Swiãdków,

*Tychże to wielebnych Pánov Ewangelikon, któ
rzy sobie wzáiem ducha niezgody, niepokoju, o
krúciénstvá miedzy sobã sámíß przyznawáig.*

In respō. ad
Luth. de
Dñi.
Apt. an
no. 1526.

In edit. fri.
Bucer: F.
uch: con.
Dñi. 1561.

SWinglins miedzy infemi rzeczãmi / zãdãie to Lu
trowi / że w iednym liście swoim do iednego Kšiga
žecia Niemieckiego / tych slow vžyl Niemieckich /
aby go zãgrzał do roznychow / Jetzt geld eis sãblas
gens / to jest / teraz iedno bić potrzeba. abo / Teraz birwã po
płaca / a iãko my Polacy mawiamy : Teraz biy zãbiy / placi.
Ioannes Sturmíus o Lutheranách rãt piše : Kiedsby / pry
Trãd dãł miecz swoy w rece tych ludži / nápatrzylibych my
sie tudžiež / otruných dekretow / pzenãslãdowãnia / gro
mom piorunow. ic. które y ná prawomocerách nášych ledwiež
by stãnc e y pohãmowãc sie mogli.

Erasmus Roterodamus, o tychże Ewangelikách tak ná-
pisał: Lud ten Ewangelicki y v Cesarzá Tureckiego swémi
sie meşgodámi wslawil y obydlil tak dalece / że o nim tak ro-
zumie / iż sie do meşgod tylko y roznychow vrodził. Azac též
tuž málomultow nárobil / zá ládú offázv to wnet do bro-
ní / do zbroie / do wojen sie má / y áni swoích wlasnych přelo-
žovych nie slucha / gđieby mu podobliác niechećeli.

Marcin Luther sám o swoich Ewangelicéj témi wyrażněmi
slový nápisal Ewangelia gđiekolwiek zásegnie / wśedie
roznychy czyni / y nie byláby prawđiwo / gđieby tak nie czyni-
la / ná dngim m. exscu mo. v. Tautá moá ieť bíc á volác.

Ioannes Schütz, o Sakramentarzách tak piše: Inten-
cya ich y wola y chce wśytká tá ieť / wśelátie meşczęście lu-
dzkie obmyslawác / sedieć y rozzerwánia czynić / nákoniec zá-
bítác y do vpadku přyvoditć.

Puritanieden táto o nim Kalwinistowie drudzy piše / tak
rozumal je reformácya w wierze nie moze byc bez krowie prze-
lania. W též noze Swinghuß tak mawial : Ewangelia
krowie přágnie.

O R R O K.

AAm zá to Czyt'niku / že czytájac te tak písečné sentencie y wo-
ta tych dobrych Panów / nie bedzieś mogł watpić byc ná-
báržiej áśial / o pieknéy zggodzie ich áž ich mило sluchać. Kiedy tak
piekné swiádectwa w iednéj nóze o sobie wydawaia / kiedy tak rzé-
żwo ná wojne wytrzyka / kiedy sie wzajem tić y grómić nie wo-
stydáia / kiedy te Ewange ie ábo rážej Scty swote krowie obléwá-
ia / á přećie sie nie wśtydáia bężyć zggoda / y to swémi Hármoniz-
ámi / Concordiámi / Consensami / swiátní vđawáia / á tym sá-
mym zggólá udzióm oczý zamydléćka Váhlí Panowie ze elepymie
to tylko tak sobie pocynáia y z gluchými / co nie nie widza áni sly-
šá / ale my co wáše písmá czytamy / wáśy kázania / disputácý sly-
šáme / nie tylko vřyma y ogýma meşgod wáśw dośchodžimy /
ále reformá ie y negánni námá / áť záwř : meşčemy. Difficile est
pander

Tom. 3. ten.
Germ. fol.
31. & Tom
6. Germ :
Witberg.
f. 448. Tđ.
4. ten. Ger.
in lib. 30.
causarum.
Baneroffe.
in aser. pro-
ricul. p. 140.
Erasm. epl.
ad frat. Ge

Pandere retia ante oculos pennatorum, mowi Sá'omon Prou. 1. 17.
 Kiedybyście iego rády ſłuchać dſcieli / pewniebyście nie ták głoſno
 o zgodach waſzych ſpiéwáli.

Dziwiąté y oſtátnié Grono Swiadkow Ewángelickich.

Od ktorych ſie náuczyć káždy może, że nie tylko ſie
 ſektá z ſektą nie zgáda, ále y Sektarze przed-
 ieyſzy ſámiſz ſobie przeciwni y nieſtáteczni w
 wierze y náuce ſwoiéy ſá, raz ták, drugi raz iná-
 czey wcząc.

Tom. 2. R. c.
 ſpóſ. ad c. n
 feſſ. Luth f.
 454. 458

Naprzód Luther / taki nieſtátek był: że ſimiál o nim
 nápiſać Zwingliuſz / że co trzeci y czwarty wiersz /
 to ináčey wczý / to ná iednym mieyſcu ták piſze / ná
 drugim ináčey / perwonego nie ma / ále tylkó bez
 wſtydy piſmá ſ. ná ſwoie kóło przez gwałt obraca y wyſpá-
 ra. Kaſper Kirchamet Mieſczánin z Hále nie głupi / á w
 piſmách y kſiegách Lutrowych bárzy biegły / o ſámych tylkó
 Sákrámentcie Wieczery Panſkiey / y wżywaniu iéy pod ie-
 dną ábo pode dwiema oſobámi / 36. mieyſc ſobie zgóla prze-
 ciwnych náuki iego zebrał / y náznázyl kóždy mieyſce w kto-
 rym co y iákó piſal y wczýł. Tenże Luther raz przyznawa / że
 w Kátholickim koſciele ſilá ieſt dobrego / że ieſt prawdziwe
 piſmo / prawdziwy krzeſt / prawdziwy Sákráment Wieczery
 Panſkiey / prawdziwe klucze ná odpuszczenie grzechów / prawo
 dſiwa moc ná opowiadánie ſłowá Bożego / prawdziwy Ká-
 techizm / to ieſt Pacierz / dſieſciecioro Boże przytázanie / Kres
 do. 16. A ná drugim juſie mieyſcu / przeciwko temu táſnie pi-
 ſac mo-

1037
tośno

O

ko sic
zed-
ni w
ina-

o nim
pierś /
he / nā
to bez
yspas
i / a ro
i tylko
od ies
i przes
wo kros
wa / 36
odżiwe
eczerzy
prawo
y Bā
Kres
nie pi
gc mo

